MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH AZZOPARDI

Seduta tad-29 ta' Jannar, 2007

Citazzjoni Numru. 1418/2002

Salvatore, Joseph u Jason Cutajar u Charles Cutajar iben il-mejjet Carmelo Cutajar, li miet fis-27 ta' Ġunju, 2002.

-vs-

MariaDolores Cutajar, Marianne Zammit, Sandra Camilleri, Charmaine Cutajar u Joseph Cutajar u b'digriet tat-8 ta' Jannar, 2003 Dr. Leslie Cuschieri u l-P.L. Mario Mifsud Bonnici ġew nominati kuraturi deputati sabiex jirrapreżentaw lill-assenti Katie Bartolo u Rose Bartolo li joqgħodu l-Awstralja.

Il-Qorti;

Rat l-att taċ-ċitazzjoni ppreżentata fil-11 ta' Diċembru, 2002 li permezz tagħha l-atturi ppremettew:

Illi l-atturi huma ulied il-mejtin Giuseppe u Mary Cutajar.

U li Mary Cutajar mietet fl-1 ta' Settembru, 1999 (DOK A) u Giuseppe Cutajar miet fil-21 ta' Mejju, 1999 (DOK B).

U li l-ġenituri ta' l-atturi għamlu testment *unica charta* tal-15 t'April, 1988 fl-atti tan-Nutar Joseph Sciberras (DOK C) li permezz tiegħu t-testaturi ħallew lis-superstiti fosthom l-użu u l-użufrutt ta' l-assi ereditarji tagħhom.

U wkoll li l-istess testaturi ħallew b'titolu ta' prelegat lil binthom Maria Dolores Cutajar, il-konvenuta d-dar bil-*garage* magħha li qegħda f'Bastion Street, Fgura bl-isem ta' 'St. Joseph' in piena proprjeta' b'dak kollu li jkun jinsab fiha mill-għatba 'l gewwa *a limine intus*.

U li salv il-premess, it-testaturi nnominaw bħala eredi universali tagħhom lis-seba' uliedhom Maria Dolores, Salvatore, Carmel, Emanuel, Caterina mart Michael Bartolo, MaryRose mart Mario Bartolo u Joseph aħwa Cutajar f'sehem indaqs bejniethom.

U illi Carmel Cutajar bin it-testaturi miet fis-27 ta' Ġunju, 2002 u ħalla bħala werrieta tiegħu lill-uliedu Jason u Marisa li għandha minuri u li hi rappreżentata minn ommha Joan Cutajar.

U illi Emanuel Cutajar miet fis-6 ta' Marzu, 1998 u ħalla bħala eredi tiegħu lil uliedu Marianne Zammit, Sandra Camilleri, Charmaine Cutajar u Joseph Cutajar.

U li minbarra d-dar 'St. Joseph', Bastion Street, Fgura li tħalliet bi prelegat lill-konvenuta Doreen Cutajar m'hemm xejn aktar fil-wirt tat-testaturi Cutajar.

U li l-atturi għandhom ta' lanqas dritt għal-leġittima.

Għalhekk jitolbu lil din l-Onorabbli Qorti għaliex m'għandhiex;

1. Tillikwida u tassenja lill-atturi l-leġittima spettanti lilhom mill-wirt tal-ġenituri tagħhom skond il-liġi u skond dawk id-direttivi mogħtija minn din l-Onorabbli Qorti.

Bl-ispejjeż u bil-konvenuti nġunti minn issa għas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni ta' l-atturi maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat in-nota tal-eċċezzjonijiet tal-konvenuta Maria Dolores Cutajar, ippreżentata fis-6 ta' Awissu, 2003, li permezz tagħha eċċepiet;

1. Illi, preliminarjament, it-talba attriċi hi preskritta a tenur ta' l-artikolu 845 (1) tal-Kodiċi Ċivili, għar-rigward tal-wirt ta' Mary Cutajar, omm l-eċċipjenti, li mietet fl-1 ta' Diċembru, 1991.

2. Illi, mingħajr preġudizzju għall-premess, il-fond bl-isem "Saint Joseph" f'Bastion Street, il-Fgura, tħalla bi prelegat lill-eċċipjenti għall-iskop li hija tkun ikkompensata għas-serviġi minnha resi lill-ġenituri tagħha; u għalhekk hemm lok illi jiġi stabilit jekk huwiex il-każ li ġie leż id-dritt għal-leġittima, għar-rigward tal-wirt tal-missier, fid-dawl ta' l-istess disposizzjonijiet testamentarji u skond ir-riżultanzi.

3. Bir-riserva ta' eċċezzjonijiet ulterjuri li jkunu ammissibbli skond il-liġi.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenuta Maria Dolores Cutajar maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat in-nota tal-eċċezzjonijiet ta’ Dottor Leslie Cuschieri u l-P.L. Mario Mifsud Bonnici, ippreżentata fid-29 ta’ Settembru, 2003, li permezz tagħha eċċepew;

1. Illi b’digriet tat-8 ta’ Jannar, 2003 huma ġew nominati kuraturi deputati biex jirrappreżentaw lill-assenti Katie Bartolo u Rose Bartolo.

2. Illi huma m’għandhomx mezz kif jikkomunikaw mal-persuni minnhom rappreżentati u għalhekk m’humiex edotti mill-fatti tal-każ odjern.

3. Illi għalhekk huma jirriservaw li jeċċepixxu ulterjorment.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenuti nomine maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat l-atti proċesswali kompriż il-verbali tas-seduti li saru quddiem l-Assistent Ġudizzjaru u l-verbal tas-seduta tal-15 ta’ Novembru, 2006 li permezz tagħha l-kawża tħalliet għas-sentenza.

Ikkunsidrat;

Illi kif jidher ċar miċ-ċitazzjoni din hija kawża fejn l-atturi qed jitolbu li jigu assenjati l-leġittima spettanti lilhom mill-wirt tal-konjuġi Giuseppe u Mary Cutajar. Dawn fit-testment tagħhom ħallew lil uliedhom kollha bħala werrieta, iżda ħallew legat tal-fond f’Bastion Street, il-Fgura. Skond l-atturi dan il-fond hu s-somma totali ta’ l-assi ta’ l-imsemmija decuji.

Il-konvenuti l-ewwelnett eċċepew il-preskriżżjoni, billi Mary Cutajar mietet fl-1 ta’ Dicembru, 1991. Madankollu kif irriteniet din il-Qorti fil-kawża fl-ismijet <u>D’Amico vs D’Amico</u> deċiża *in parte* fil-5 ta’ Diċembru, 2003, il-preskrizzjoni deċennali tibda tiddekorri, f’każ ta’ mewt ta’ testatur f’testment

unica charta, mid-data tal-mewt ta' l-aħħar wieħed li jmut fost it-testaturi. Dan għaliex fil-frattemp ikun hemm favur tiegħu (fil-maġġoranza tal-każi – bħala ma hu fil-każ in eżami) l-użufrutt tal-beni tal-mejjet. Din is-sentenza ċċitat sentenza oħra, din id-darba tal-Qorti ta' l-Appell tal-15 ta' Diċembru, 1939 (Grixti vs Ellul) fejn intqal illi;

"*Dawk pero' li jkunu qed jipposjedu prekarjament bħal użufruttwarji ikun evidenti li huma qed iżommu l-ħaġa għan-nom ta' ħaddieħor u għal fini tad-dritt prekarju tagħhom. Għalhekk l-artikolu 2121 jgħid "No one can prescribe against his own title, in the sense that he cannot change in regard to himself the cause for which he holds the thing.*"

Għalhekk din l-eċċezzjoni qed tiġi miċħuda.

Fir-rigward ta' l-eċċezzjoni l-oħra, hemm numru ta' diffikolatajiet legali. L-ewwelnett il-kawża ġiet intavolata qabel, u għalhekk tirrigwardja ftuħ ta' wirt li sar qabel, l-emendi fil-liġi tas-suċċessjoni li tirrigwardja partikolarment il-leġittima. Dawn l-emendi ġew fis-seħħ riċentement (2004) u jagħmluha ċara li ma jaffettwawx wirt li nfetaħ qabel dik id-data. Infatti l-artikolu 116 (2) ta' l-att in kwistjoni (Att Numru XVIII ta' l-2004) għamilha ċara illi l-artikolu 58 li appuntu emenda l-artikoli 615 u 616 tal-Kodiċi Civili illi jirregolaw kif tinħadem il-leġittima (issa msejjħa *parti riservata*) kellhom *japplikaw dwar successjonijiet li jseħħu wara li l-istess artikoli jinġiebu fis-seħħ.* Għalhekk ċertament f'dan il-każ il-liġi applikabbli hija kif kienet dak in-nhar u allura qabel saru l-emendi.

Il-liġi taqsam il-ġid tad-disponenti f'żewġ partijiet, waħda disponibbli u l-oħra le. Il-parti mhux disponibbli tiġi matematikament kalkolata a bażi ta' l-artikolu 616 u dawk li jsegwu. (Cutajar vs Cutajar – Prim'Awla - 3 ta' Ottubru, 2003). In vista ta' dan *l-ewwel ħaġa li għandha ssir hija l-*

likwidazzjoni sabiex ikun jista' jiġi aċċertat jekk id-decujus bid-disposizzjoni ta' xi legat eċċediex il-parti disponibbli tal-patrimonju. (Maria Wismayer vs Ruggero Wismayer – Prim'Awla - 22 ta' Mejju, 1950). F'dan il-każ ma hemmx din il-problema billi mill-atti tal-kawża jirriżulta ċar (hemm qbil bejn il-provi li ressqu z-żewġ naħat) li l-uniku assi tal-mejtin huwa l-fond in kwistjoni u għalhekk hu ċar li l-parti disponibbli ġiet fil-fatt disposta mit-testaturi a skapitu tal-leġittima dovuta lill-atturi.

Wara l-mewt ta' l-omm pero' l-missier trasferixxa permezz ta' att ta' donazzjoni, is-sehem (nofs) indiviż tiegħu mill-istess proprjeta' lill-konvenuta Maria Dolores Cutajar li ġie stmat sebgħa u għoxrin elf u ħames mitt Lira Maltin (Lm27,500) biex iħallasha ta' serviġi illi hija kienet qed tirrendilu. Dan ifisser allura li fil-waqt li fir-realta' fil-mument tal-mewt tal-omm dan il-fond kien għadu jappartjeni lill-assi ereditarji, mhux l-istess jista' jingħad għan-nofs indiviz li kien jappartjeni lill-missier sa l-20 ta' Frar, 1997, u cioe' meta ġie pubblikat dan l-att ta' diviżjoni (Dok. MDC2). Għandu jingħad li l-fond in kwistjoni ġie stmat li jiswa' mija u għoxrin elf Lira Maltin (Lm120,000) mill-espert nominat mill-Qorti fl-2004. L-artikolu 620 (1) jgħid li l-leġittima (issa magħrufa mill-Kodiċi Civili bħala *parti riservata*) kellha tingħata fi proprjeta' sħiħa u t-testatur ma jistax jgħabbiha b'xi piż jew kondizzjoni waqt li s-sub-inċiż (2) kien jgħid illi l-leġittima kellha tinħadem fuq l-assi kollha tal-mejjet wara li jitnaqqsu d-djun u l-ispejjeż tal-funeral. Ma sarux pero' provi ta' djun għalkemm il-konvenuta Maria Dolores Cutajar sostniet (anke konfermata minn xhieda oħra) li rrendiet serviġi, ma għamlet ebda talba formali biex dawn is-serviġi jigu likwidati.

Skond l-artikolu 648 biex tinħadem il-leġittima trid tiżdied mal-assi eżistenti fil-mument tal-mewt, id-donazzjonijiet li jkunu saru mit-testatur u eżattament fil-każ ta' immobbli il-valur tal-proprjeta' fil-mument tal-mewt, iżda fit-testment il-mejtin

ipprovdew ukoll li l-imsemmija Maria Dolores Cutajar kellha tiġi eżentata milli tikkonferixxi fil-massa ereditarja dak kollu li tkun irċeviet mingħandhom. Għalhekk l-uniku kweżit huwa jekk in-nofs li ġie trasferit lill-istess Maria Dolores Cutajar minn missierha f'ħajtu għandux ukoll jittieħed in konsiderazzjoni fil-komputazzjoni tal-leġittima. Fil-fehma tal-Qorti ma hemmx dubbju li r-risposta hija fil-pożittiv. Dan hu kkonfermat mhux biss mill-artikolu 648 illi jgħid kif gia' ingħad li iridu jingħaddu d-donazzjonijiet li jkun għamel it-testatur, iżda anke minn noti tal-Prof. Caruana Galizia fuq is-suċċessjoni (paġna 1021) fejn jingħad fit-test ingliż illi;

"*Such addition is necessary because the portion of the deceased's property was saved by lawin favour of certain persons cannot be diminished by any disposition under a gratuitous title. The 'legitima portio' is computed on the whole estate of the deceased, viz on the property which would have existed at the time of his death had he made no donations.*

The said additionis a fictitious one, a mere calculation which however may necessitate an actual addition for the purpose of the abatement, if it results that the donations made by the deceased exceed the disposable portion. Subject to addition is any property given on donation to any person whatsoever, including those to whom the legitima portio is due, even if the testator has exempted any of the said persons from imputing the property received on donation to their rights.

Equally immaterial is the cause of the donation, consequently to the deceased's estate are added not only those made purely 'animo donandi' but also those made in remuneration for services, or out of gratitude."

Għalhekk kwantu għat-talba attriċi ai termini ta' l-artikoli 615 u 616 tal-Kodiċi Ċivili, billi l-mejtin kellhom sebat itfal, il-leġittima kellha tkun nofs l-assi u għalhekk il-partijiet kellhom

id-dritt jippartećipaw f'dan in-nofs. Għalhekk l-atturi Salvatore u Joseph Cutajar imisshom wieħed minn erbatax (1/14), u l-aħwa Jason u Marisa Cutajar wieħed minn tmienja u għoxrin (1/28) parti billi dawn daħlu f'sehem missierhom Carmel li miet fl-2002. Għandu jingħad li l-leġittima, skond il-liġi allura viġenti, kienet tkun dovuta *in natura, in piena propieta senza alcun peso od altra condizione.* (Vol. XXXVIII – P II p 116). Din toħloq problema f'dawn it-tip ta' kawżi għaliex tikkontrasta mad-dritt tat-testatur li jħalli l-legati lil min jixtieq, għaliex fil-waqt li l-leġittimarju ma jistax jippretendi li jinjora l-legati, u dawn għandhom jittieħdu biss in konsiderazzjoni biex tiġi kalkolata l-leġittima (Ara Vella vs Bezzina et – Appell – 20 ta' Novembru, 1998), *is-suġġeriment li l-leġittima tiġi sodisfatta b'ammont likwidu flok in natura huwa kontra l-liġi, molto piu' meta ma jirriżultax il-kunsens ta' l-interessati kollha.* (Sammut vs Refalo – Prim'Awla - 30 ta' Ġunju, 1954). Billi għalhekk f'dan il-każ il-legat eċċeda l-parti disponibbli l-Qorti bil-fors se jkollha tassenja lill-atturi sehem mill-proprjeta' in kwistjoni. Dan għaliex kif l-istess sentenza Wismayer vs Wismayer fuq ċitata qalet, *sakemm id-decujus ma jeċċedix il-kwota disponibbli, dak il-legat jibqa' jseħħ.* Kif gia' ingħad, f'dan il-każ il-kwota inqabżet, anzi ġiet kanċellata bid-disposizzjoni testamentarja. Huwa wkoll immaterjali illi d-donazzjoni in kwistjoni saret bħala remunerazzjoni għal serviġi reżi kif fuq spjegat.

Il-konvenuti Charmaine Cutajar u Sandra Camilleri rrinunzjaw għall-wirt in kwistjoni fil-mori tal-kawża u għalhekk se jiġu estromessi mill-effetti tas-sentenza, ħlief għall-kap ta' l-ispejjeż billi r-rinunzja saret wara li bdiet il-kawża. Il-Qorti pero' se tieħu in konsiderazzjoni l-fatt li huma ma ġewx interpellati ai termini ta' l-Art. 868 tal-Kodiċi Civili qabel ma rrinunzjaw għall-wirt u billi ma ppreżentawx eċċezzjonijiet, l-ispejjeż tagħhom huma minimi.

Għal dawn il-mottivi l-Qorti tilqa' t-talbiet attriċi u tordna

lill-konvenuti (eċċetto Sandra Camilleri u Charmaine Cutajar) jassenjaw lill-atturi Salvatore u Joseph Cutajar wieħed minn erbatax (1/14) il-parti kull wieħed u lil Jason u Marisa Cutajar (din ta' l-aħħar rappreżentata minn ommha Joan Cutajar jekk għadha minuri) wieħed minn tmienja u għoxrin (1/28) parti kull wieħed u waħda tal-fond St. Joseph Bastion Street, il-Fgura (li għal kull fini legali għandu jiġi dikjarat illi <u>fl-intier</u> tiegħu jiswa' mija u għoxrin elf Lira Maltin <Lm120,000>), u tinnomina lin-Nutar Silvana Borg Caruana biex jippublika l-att relattiv u l-Avukat Dottor Claudio Zammit biex jirrappreżenta l-kontumaċi fuq l-istess att li għandu jiġi ppublikat nhar it-30 ta' Marzu, 2007 f'nofs in-nhar fl-edifiċċju tal-Qorti jew f'data oħra li l-Qorti tiffissa fuq talba ta' xi parti jew tan-Nutar nominand. L-ispejjeż tal-kuntratt ikunu a kariku ta' Salvatore u Joseph Cutajar għal terz (1/3) kull wieħed u t-terz (1/3) l-ieħor bejn l-atturi Jason u Marisa Cutajar indaqs bejniethom. L-ispejjeż tal-kawża, biex jiġu evitati ratizzazzjonijiet, għandhom jitħallsu kwantu għal kwart (1/4) mill-atturi u tlett kwarti (3/4) mill-konvenuti. Dawk pero' ta' l-imsemmija Sandra Camilleri u Charmaine Cutajar huma a kariku ta' l-atturi.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------